

Prof.dr. J.P. Kuiper
1922-1985

V
k
m

Z
a
b
S
h
v
la
m

T
n
d
s
d
v
li
o

T
d
n
d
k
i
v
n
C
d
d
n
v
k
n
t
t
g

T

Vandaag neemt de Vrije Universiteit afscheid van een bijzonder docent, onderzoeker, collega en vriend. Graag wil ik namens de Universitaire Gemeenschap een moment stil staan bij wat collega Jan Piet Kuiper voor haar heeft betekend.

Zijn loopbaan vóór zijn benoeming tot hoogleraar aan de Vrije Universiteit droeg al kenmerken in zich van het bijzondere karakter van zijn opvattingen over dienstbaarheid als mens en als medicus: tien jaar intensieve arbeid als zendingsarts op Soemba, waarin organisatorische en opleidingsverantwoordelijkheden in ziekenhuis en verpleging gepaard gingen met directe curatieve en heelkundige arbeid; vaak onder primitieve omstandigheden, met weinig hulpmiddelen en gedurende lange dagen. Collega Kuiper heeft dit, zo verzekerde hij mij, steeds één van de meest bevredigende en belonende perioden uit zijn loopbaan gevonden.

Tussen zijn repatriëring in 1958 en zijn benoeming tot hoogleraar in de Sociale Geneeskunde aan de Vrije Universiteit in 1972 ontwikkelde zich zijn interesse voor de Arbeids- en Bedrijfsgeneeskunde. In zijn werk, zijn studie en publikaties stond steeds de mens in zijn relatie tot de arbeid centraal. Daarbij ging zijn interesse duidelijk verder dan de medisch-technische bemoeienis met problemen als ongevallen, veiligheid, arbeidsbelasting, hoe belangrijk deze ook zijn. Het ging hem om wezenlijke vragen als de plaats en betekenis van arbeid voor het welzijn van de mens, om humanisering van de arbeid zelf, menswaardigheid ook in bijbelse zin.

Tijdens zijn hoogleraarschap zetten deze lijn van denken en deze benadering van de problemen van ziekte en gezondheid zich door: een integrale benadering van de mens, geen dualistische splitsing tussen lichaam en psyche, een mens als lichaam dat een eigen uniek karakter heeft, een lichaam - zo schreef hij zelf - dat leert spreken en van zich doet spreken, dat taal scheidt en nieuwe vormen voortbrengt die in de natuur nog niet voorhanden waren. Een menselijk lichaam als het denkende, voelende en handelende wezen van vlees en bloed, in onverbreekelijke samenhang met zijn omgeving. Hij koos voor het gezonde bestaan als object van zijn studie. Gezondheidskunde was voor hem de wetenschap die studie maakt van factoren die dit gezonde bestaan bevorderen of bedreigen, maar dan 'gezond' gedefinieerd in de bovenvermelde zin: menswaardig, verantwoordelijk, vrij, zich zelf realiserend net zo goed als vrij van fysische en somatische klachten, omdat beide elementen volgens hem uitdrukkelijk bedoeld waren in Gods schepping van de mens. Tegelijkertijd moest hij constateren dat door politieke en economische krachten velen, en met name de economische zwakkeren, aan een dergelijk menswaardig bestaan niet toekomen. Het recht trekken van scheve verhoudingen achtte J.P. Kuiper ook de taak van de sociaal geneeskundige. Zo heeft hij zijn opdracht op zich genomen en getracht inhoud te geven.

Ten eerste als leermeester en docent. Hij heeft consequent en volhardend deze visie

geprobeerd over te dragen. Hij doceerde graag en goed. Niet iedereen vond hem steeds zakelijk, voldoende realistisch. Men vond wel dat hij een relevante boodschap had en een visie vertolkte die dwingend tot nadenken stemde. Velen zullen, misschien achteraf, deze visie herkennen en erkennen.

Ten tweede als onderzoeker en publicist. J.P. Kuiper was niet het type gedreven experimentalist, dat omgeven door assistenten, gehuld in witte jassen, te midden van reageerbuizen en analyseapparaten op zoek is naar grensverleggend inzicht in experimenteel geneeskundige processen. In een ander opzicht was hij echter wel degelijk grensverleggend. Hij verlegde grenzen door aandacht te vragen voor een andere kijk op de mens als object van de geneeskunde. Hij verlegde grenzen door conventionele en traditionele maatregelen en structuren ter discussie te stellen (denk aan zijn door velen niet begrepen of vertekend weergegeven visie op het verschil tussen recht op arbeid en recht op inkomen). Hij verlegde grenzen door ook van de geneeskundige andere bekwaamheden, aandachtsgebieden en benaderingswijzen te vragen dan in de traditionele geneeskunde veelal gerealiseerd worden.

Daarover dacht hij na, daarover discussieerde hij met zijn staf, daarover publiceerde hij, tot in de allerlaatste fase van zijn leven. Postuum zullen nog artikelen van hem verschijnen, waarin hij zijn opvattingen heeft verdedigd en geformuleerd met een geest die tot op het laatst helder en consistent is gebleven. Zoals gezegd, lang niet iedereen was het met hem eens. Hij ondervond ook wel onbegrip, scepsis, zelfs tegenwerking. Graag had hij in een afscheidscollege nog eens duidelijk zijn visie willen ontwikkelen en misverstanden willen wegnemen. Dat is hem helaas niet gegeven.

Maar ik denk dat wij hem dankbaar mogen zijn voor wat hij in woord en geschrift heeft gezegd en achtergelaten. De rode draad in zijn publikaties is niet moeilijk op te merken en is niet gemakkelijk mis te verstaan.

In de derde plaats als collega en vriend. Ik denk dat dit nog wel het pijnlijkste verlies is voor velen uit de universitaire gemeenschap. We verloren een docent, een onderzoeker, maar vooral een vriend. Iemand die leer en leven met elkaar probeerde te harmoniëren. Iemand die in de persoonlijke omgang en in zijn gedrag en relaties dezelfde eerlijkheid, integriteit en naastenliefde belichaamde als in zijn mens-visie is verwoord. De waarde die hij in deze rol in de vakgroep, de faculteit en in de universiteit als geheel (bijvoorbeeld gedurende zijn 4-jarig conrectoraat) heeft vervuld is nog het minst vervangbaar. Juist de Vrije Universiteit met haar bijzondere doelstelling 'God en zijn wereld te dienen' heeft veel te danken gehad aan Jan Piet Kuiper met zijn non-conventionele visie, zijn idealisme, zijn eerlijkheid, zijn vertrouwen en, inderdaad, zijn vaste geloof in de zege voor Vrede, Gerechtigheid, Waarheid en Liefde.

Zijn vrouw Wil, en zijn kinderen wensen wij van harte steun en kracht. De wijze waarop Wil hem begeleidde en op het laatst verpleegde dwingt onze bewondering af. Wij hopen dat zij zich ook gesteund en getroost mag weten door het meeleven van de universiteit en vooral van ons persoonlijk, die nauw met Jan Piet Kuiper hebben samengewerkt en hem ten zeerste zullen missen. Moge God jullie sterken en troosten.

P.J.D. Drenth

Toespraak gehouden bij de rouwdienst op 17 september 1985 ter gelegenheid van het overlijden van prof.dr. J.P. Kuiper.